

vojnika” (str. 561.–567.) analizira odnos čeških i jugoslavenskih državnih vlasti prema bosansko-hercegovačkim žrtvama u Prvom svjetskom ratu na primjeru izgradnje Jugoslavenskog mauzoleja u Olomoucu za vojnike poginule u Prvom svjetskom ratu, u kojem su sahranjeni i bosansko-hercegovački vojnici.

Posljednju, petu cjelinu zbornika zapravo čini samo rad Harisa Zaimovića, “Arhivska građa austrougarske administracije u bosanskohercegovačkim arhivima (kratak pregled fondova austrougarske provenijencije” (str. 571.–583.), u kojem autor prikazuje administrativno-upravno uređenje BiH i način funkcioniranja administracije tijekom austro-ugarske uprave te donosi pregled sačuvanih fondova bitnih institucija, koji su pohranjeni u arhivima u BiH.

Zbornik radova o položaju BiH pod austro-ugarskom vlašću dragocjen je prilog poznavanju ove teme jer radovi koje sadrži opisuju različite posebnosti društvenog, političkog i kulturnog života te zemlje. Iako je ograničen samo na razdoblje austrougarske vladavine, zbog njegova međunarodnog karaktera i širokog raspona tema koje sadrži predstavlja zanimljivo štivo za sve zainteresirane za povijest BiH.

ZLATKO KUDELIC

Histria, Godišnjak Istarskog povijesnog društva, 1, 2011., Istarsko povijesno društvo, Pula 2011., 335 str.

Histria je znanstveno-stručni časopis Istarskog povijesnog društva – Società Storica Istriana, udruge osnovane u veljači 2010. s glavnim ciljem okupljanja istarskih povjesničara i svih ljubitelja povijesti te poticanja istraživanja povijesti Istre. U osnivanju Društva sudjelovale su ustanove koje se bave povijesnom znanosti i/ili na neki drugi način okupljaju povjesničare: Odsjek za povijest Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli, Centar za povijesna istraživanja – Rovinj/Centro di ricerche storiche – Rovigno, Državni arhiv u Pazinu, Institut društvenih znanosti “Ivo Pilar” Zagreb – Centar Pula, Povijesni i pomorski muzej Istre i Sveučilišna knjižnica u Puli. Osim pravnih osoba među osnivače su upisani i članovi pulske jedinice riječkog Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti.

Glavni projekt, kojemu je zadatak na znanstvenoj razini predstavljati djelatnost Društva, bio je pokretanje historiografskog časopisa s godišnjim ritmom izlaženja. Glavni urednik *Histrije* je Maurizio Levak, ujedno predsjednik Društva, a članovi su Uredničkog odbora Mihovil Dabo, Bruno Dobrić, Javier Grossutti (Italija), Gracijano Kešac, Dean Krmac (Slovenija), Raul Marsetić, Elvis Orbanić, Milan Radošević, Alojz Štoković i Stipan Trogrlić.

U uvodnom tekstu, koji potpisuje M. Levak, donose se uredničke smjernice časopisa, pa tako i prvog broja. Časopis je podijeljen u dvije cjeline – u prvoj se donose znanstveni radovi, a u drugoj prikazi, ocjene i izvještaji.

Znanstveni radovi poredani su kronološki s obzirom na temu kojom se bave. Tako je prvi rad Nikoline Maraković “Crkva sv. Martina u Svetom Lovreču Pazenatičkom

– privatna crkva porečkih biskupa ili istarskih (mark)grofova?” (str. 13.–36.), u kojemu autorica iznosi razmišljanja o okolnostima izgradnje i izvornoj namjeni crkve Sv. Martina u Svetom Lovreču Pazenatičkom. Autorica relativizira općeprihvaćenu tezu da je lovrečki kastrum u doba izgradnje crkve i u narednim razdobljima bio u feudu porečkoga biskupa te osnažuje pretpostavku da je tu crkvu dao u XI. stoljeću podići vjerojatno sam istarski (mark)grof.

Naredni je članak Darje Mihelič “Sporazumi o mejah srednjeveških mestnih teritorijev (Piran in njegovi sosedje)” (str. 37.–59.). Istraživanje se zasniva na rukopisima iz XIII. i XIV. stoljeća koji opisuju rješavanje zemljišnih sporova i određivanje međa srednjovjekovnoga Pirana sa susjedima (Izola, Buje, Umag). Autorica uspoređuje pristupe i rješenja onodobnih zavađenih strana s današnjima; tako se spominju skupine pregovaračkih vještaka (danas ih zovemo stručnim skupinama), odlučivanje uz suceposrednike i vanjske arbitre, pa sve do dogovora na razini mjesnih poglavara (danas bi to bili premijeri).

Iz srednjeg vijeka hodogram objavljenih članaka seli se u XIX. stoljeće. Mihovil Dabo autor je rada “Stvarni problemi i popularna predodžba: postavljanje Josipa Velikanje za kapelana u Juršićima” (str. 61.–78.). Autor temeljem sačuvanih dokumenata dopunjava do sada poznate činjenice o postavljanju Velikanje za kapelana u selu Juršići na Roveriji te u zaključku ističe da je biskup Dobrila u tom svećeniku, poznatom u literaturi i kao “hajdučki pop”, imao vrsnog suradnika koji je tijekom dugih godina marljive djelatnosti u potpunosti ispunio biskupova očekivanja.

U radu “Povijesna ekspertiza na pulskoj Vargaroli (Vergarolla) 18. kolovoza 1946.” (str. 79.-112.) Darko Dukovski predstavlja političko i društveno ozračje koje je vladalo u poratnoj Puli, posebno u vrijeme i neposredno nakon eksplozije na tamošnjem kupalištu Vargaroli, rabeći do sada neobjavljeno i nekorišteno arhivsko gradivo. Autor donosi i stručnu ekspertizu eksplozije, razmatrajući moguće vrste i količinu eksploziva, kao i moguće načine njegova detoniranja, zaključujući da za eksploziju veliki udio u odgovornosti snose savezničke vlasti zbog nemara, čega su bile svjesne i pokušale to umanjiti.

“Historiografske podjele oko biskupa Antonija Santina” (str. 113.–135.) rad je Marka Medveda u kojemu predstavlja talijansku, slovensku i hrvatsku tzv. svjetovnu i crkvenu historiografsku produkciju te konstatira da su povjesničari do sada o Santinu najčešće pisali parcijalno, na temelju nacionalne ili ideološke pripadnosti. Na temelju arhivskog gradiva iz riječkog Nadbiskupijskog arhiva te Tajnog vatikanskog arhiva za razdoblje pontifikata Pija XI. autor iznosi nove podatke o toj važnoj osobi istarske crkvene prošlosti.

Stipan Trogrlić napisao je “Nacionalnoproreporodni rad mons. Bože Milanovića u tršćanskom razdoblju 1922.-1945.” (str. 137.–173.). Autor smatra da je Milanović, “najznamenitiji i najosebujniji Istranin 20. stoljeća” u tršćanskom razdoblju svoga djelovanja, prekinutom jedino za vrijeme konfinacije u Bergamu (1941.–1943.), razvio respektabilno djelovanje, i to u prvom redu na kulturno-prosvjetnom planu s obzirom na to da je ono političko bilo onemogućeno represivnim mjerama fašističkog režima. Milanović je, prema Trogrliću, kroz “Društvo sv. Mohora za Istru” nastojao održavati nacionalni identitet hrvatskog seljaka u Istri.

Nakon navedenih izvornih znanstvenih radova slijedi stručni rad Branka Marušića "Hrvaški korespondenti dr. Henrika Tume" (str. 175.-184.). Henrik Tuma (1858.-1935.) slovenski je političar, odvjetnik, publicist i alpinist koji je za svoje duge nazočnosti u javnom životu uspostavio prepisku s nekim osobama iz hrvatske javnosti kao i s nekoliko ustanova i društava u Hrvatskoj. U tom članku donose se abecednim redom njegovi hrvatski korespondenti, njih 30, među kojima su i pojedinci iz Istre.

Cjelina "Prikazi, ocjene, izvješća" (str. 185.-335.) donosi 38 članaka o knjigama, zbornicima i časopisima te znanstvenim i stručnim skupovima koji su fokusirani na prošlost Istre iz raznih gledišta. Ta, ujedno zaključna, cjelina završava kraćim osvrtom na aktivnosti Istarskog povijesnog društva u 2010. godini.

ELVIS ORBANIĆ

Central and East European Politics: From Communism to Democracy, ur. Sharon L. Wolchik, Jane L. Curry, Rowman & Littlefield Publishers, Inc., Plymouth 2011., 418 str.

Engleska izdavačka kuća Rowman & Littlefield Publishers, Inc. objavila je 2011. zbornik radova na engleskom jeziku pod naslovom *Central and East European Politics: From Communism to Democracy*, čije su urednice Sharon L. Wolchik i Jane L. Curry. Zbornik u sebi sadrži radove koji se bave postkomunističkim razdobljem država Srednje i Istočne Europe. Prikazani zbornik sastoji se od četiri dijela: "Introduction", "Policies and Issues", "Case Studies" i "Conclusion", a sadrži i 16 karata, 43 fotografije te 21 tablicu.

Prvi dio, odnosno "Introduction", sadrži rad pod naslovom "Democracy, the Market, and Return to Europe: From Communism to the European Union and NATO" (str. 3.-27.), a napisale su ga Sharon L. Wolchik i Jane L. Curry. Rad uvodi čitatelja u prošlost zemalja Srednje i Istočne Europe radi lakšeg shvaćanja mentaliteta pojedinih naroda. Napravljen je kratak presjek povijesti tog dijela Europe koji obuhvaća razdoblje od XIX. stoljeća sve do pada komunizma krajem 1980-ih i početkom 1990-ih. U XIX. stoljeću države tog područja bile su dijelovi velikih carstava – Ruskog, Osmanskog, Njemačkog i Habsburškog – i često su bile predmet interesa i uzrok sukoba velikih sila. Kad su se završetkom Prvog svjetskog rata ta velika carstva raspala, novonastale države bile su spoj teritorija različite gospodarske razvijenosti i najčešće suprotstavljenih nacija. Međuratno razdoblje započelo je s velikim nadanjima u uspostavljanje demokracije, ali, osim Čehoslovačke, sve su demokracije ubrzo prešle u autokracije. Mađarska i Poljska demokraciju su zamijenile vojnom vlasti, dok su Bugarska, Rumunjska i Jugoslavija (nakon 1929. godine) bile prožete monarhističkom diktaturom. Drugi svjetski rat donio je veliko uništenje urbanih središta u Srednjoj i Istočnoj Europi i, što je još važnije, velike ljudske žrtve. Nakon rata je u uspostavljanju komunističkog režima u zemljama Srednje i Istočne Europe veliku ulogu imao Sovjetski Savez, osim u Jugoslaviji i Albaniji. Njegova je namjera bila da od komunističkih država napravi svoje satelite koji bi bili pod njegovom potpunom kontrolom, što je